

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA

ELMİN İNKİŞAFI FONDU

Rəşid CABBAROV

**ERMƏNİSTAN-AZƏRBAYCAN
DAĞLIQ QARABAĞ MÜNAQIŞƏSİ
NƏTİCƏSİNDƏ TRAVMAYA
MƏRUZ QALMIŞ İNSANLARIN
PSIXOLOJİ VƏZİYYƏTİNİN
QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ**

HUMANİTAR VƏ İCTİMAİ ELMLƏR

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun qrant layihəsi çərçivəsində
nəşr olunmuşdur

Rəşid Cabbarov

**ERMƏNİSTAN-AZƏRBAYCAN
DAĞLIQ QARABAĞ MÜNAQİŞƏSİ
NƏTİCƏSİNDƏ TRAVMAYA MƏRUZ
QALMIŞ İNSANLARIN PSIXOLOJİ
VƏZİYYƏTİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ**

Elmi redaktor:
Kamilə ƏLİYEVƏ
psixologiya üzrə elmlər doktoru, professor

Rəyçilər:
Rəna QƏDİROVA
psixologiya üzrə elmlər doktoru, professor
Sədi NURİYEV
filologiya üzrə elmlər doktoru, professor

R.V.Cabbarov. Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində travmaya məruz qalmış insanların psixoloji vəziyyətinin qiymətləndirilməsi. – Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu, 2017. – 200 səh.

Monoqrafiyada Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində travmaya məruz qalmış insanların psixoloji vəziyyətinin qiymətləndirilməsi aparılır. Monoqrafiyada travmatik halların psixoloji səciyyəsi verilmiş, onun yaratdığı fəsadlar göstərilmiş, eləcə də travmanın məcburi köçkünlərin sosial-psixoloji adaptasiyasına və emosional vəziyyətinə təsiri ayırd edilmişdir. Müəyyənləşdirilmişdir ki, travmatik vəziyyət müxtəlif davranış strategiyalarında, o cümlədən frustrasiya, posttravmatik sindrom, qayıdan təəssüratlar və depressiv hallarda təzahür edir və onun aradan qaldırılması üçün bir sıra korreksiya işləri aparılmalıdır.

Monoqrafiyadan psixologiya ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr, doktorantlar, problemlə maraqlanan mütəxəssislər və geniş oxucu kütləsi istifadə edə bilərlər.

**Monoqrafiya Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun qrant layihəsi çərçivəsində çap olunmuşdur:
Qrant № EIF/MQM-3-Şuşa-2014-7(22)-05/04/5**

**Bu əsər 06 aprel 2015-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondu tərəfindən Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları
Agentliyində qeydiyyatdan keçirilmiş və əsərin qeydiyyatı haqqında 8433 nömrəli
Şəhadətnamə (qeydiyyat nömrəsi: 04/C-16/C-7925-15) verilmişdir.**

ISBN: 978-9952-516-01-2

© Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondu, 2017
© R.V.Cabbarov, 2017

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ	4
I fəsil. ERMƏNİSTAN-AZƏRBAYCAN DAĞLIQ QARABAĞ MÜNAQİŞƏSİNİN ETNOPSİXOLOJİ KÖKLƏRİ	
1.1. Münaqişənin etnomədəni və sosial-psixoloji xüsusiyyətləri.....	8
1.2. Münaqişə zamanı təzahür edən travmatik halların tədqiqi istiqamətləri.....	26
II fəsil. QAÇQIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜNLƏRİN SOSIAL-PSİXOLOJİ ADAPTASIYASI	
2.1. Qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial-psixoloji adaptasiyası məsələləri.....	40
2.2. Qaçqın və məcburi köçkünlərdə şəxsiyyət və identiklik böhranı.....	52
III fəsil. QAÇQIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜNLƏRİN ADAPTASIYASINI ÇƏTİNLƏŞDİRƏN AMİLLƏR	
3.1. Qayıdan təəssüratlar sindromu	64
3.2. Travmatik hadisələr yaşamış insanlarda davranış strategiyaları	83
IV fəsil. QAÇQIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜNLƏRDƏ SOSIAL-PSİXOLOJİ VƏZİYYƏTİN EKSPERİMENTAL-PSİXOLOJİ TƏDQIQI	
4.1. Tədqiqatın təşkili və keçirilməsi	94
4.2. Qaçqın və məcburi köçkünlərdə sosial-psixoloji vəziyyətin qiymətləndirilməsinin nəticələrinin təhlili.....	97
4.3. Travmatik halların tələbələrin özünü təsdiqinə təsiri.....	143
NƏTİCƏ	163
İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT	171
ƏLAVƏLƏR	177